

13.1.2021

EOAK/7688/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Minna Ketola

KÄRÄJÄOIKEUDEN TIEDONHANKINTAKEINON KÄYTTÖÄ KOSKEVA PÄÄTÖS

1 OMA ALOITE

Lapin käräjäoikeudessa on - - - tehty telekuuntelua ja -valvontaa koskeva päätös - - -. Päätöksestä ilmenee, että lupa on myönnetty poliisilain perusteella rikoksen, tässä tapauksessa törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun estämiseksi. Päätökseen sovelletut lainkohdat ovat poliisilain 5 luvun 5 §:n 3 momentti, 5 luvun 8 §:n 2 momentti 1 kohta, 5 luvun 2 § ja 1 luvun 3 §.

Lupa telekuunteluun on myönnetty sillä perusteella, että sen on katsottu olevan välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Päätöksen perusteluiden osalta on viitattu esitettyyn vaatimukseen minkä lisäksi on todettu, että telekuunteluluvan voidaan katsoa olevan välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Poliisilain telekuuntelua koskevassa hallituksen esityksessä (HE 224/2010 vp) on todettu, että poliisilain 5 luvun 5 §:n 3 momentti koskisi niin sanottuja ”rynnäkkötilanteita”. Aikaisemmin asian osalta on lain esitöissä (HE 266/2004 vp) todettu, että telekuuntelu olisi sallittua tällä perusteella ainoastaan niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa on välitön hengen ja terveyden vaara ja tällöinkin vain silloin, kun se on välttämätöntä vaaran torjumiseksi.

Otin asian selvittääkseni eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n mukaisena omana aloitteena.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto. Selvityksessä ja lausunnossa tuli kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkä aineiston / tiedon perusteella käräjäoikeus arvioi telekuuntelua koskevan luvan myöntämisen perusteita?
2. Millä konkreettisilla perusteilla käräjäoikeus katsoi, että kyseessä on poliisilain 5 luvun 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu tilanne (välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjuminen)?
3. Ilmeneekö käräjäoikeuden päätöksestä poliisilain 5 luvun 7 §:n 3 momentissa edellytetyn mukaisesti ne konkreettiset tosiseikat, joihin telekuuntelun edellytykset perustuvat?

4. Onko käräjäoikeuden näkemyksen mukaan telekuuntelua koskeva päätös poliisilain 5 luvun 5 §:n 3 momentin mukainen?

Selvityksen asiassa antoi käräjätuomari. Laamanni ilmoitti lausuntoon, että hänellä ei ole lisättävää käräjätuomarin antamaan selvitykseen.

Selvityksessään käräjätuomari toteaa, että hän päätti telekuuntelua koskevan luvan myöntämisestä hakijan kanssa käytyjen keskusteluiden ja hakemuksen pohjalta. Selvityksessään käräjätuomari kuvailee minkä tietojen pohjalta hän asiaa arvioi. Käräjätuomari toteaa, että kun torjuttavaksi rikokseksi on esitetty törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, niin uhkaavan vaaran ei voida katsoa olevan poliisilain telekuuntelua koskevan säännöksen edellyttämällä tavalla välitön.

Käräjätuomari toteaa, että telekuuntelua koskeva päätös ei ole poliisilain 5 luvun 5 §:n 3 momentin mukainen ja että hän on tehnyt virheellisen ratkaisun kiireessä ja huolimattomuudesta.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:ssä säädetään tuomarin velvollisuuksista. Säännöksestä ilmenee muun muassa, että tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen minkä lisäksi hänen on käsiteltävä ja ratkaistava asia joutuisasti.

Poliisilain 5 luvun 5 §:ssä säädetään telekuuntelusta ja sen edellytyksistä. Pykälän 2 momentin mukaan poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän momentissa mainittuihin rikoksiin. Lisäksi saman pykälän 3 momentin mukaan poliisille voidaan antaa lupa telekuunteluun, jos se on välttämättömä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Saman luvun 7 §:ssä on säädetty telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättämisestä. Säännöksen mukaan tuomioistuin päättää telekuuntelusta. Telekuuntelua koskevassa päätöksessä on mainittava muun muassa toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara sekä tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä (KKO 2007:7 ja KKO 2009:54) ilmenee, että tuomioistuimen tulee tiedonhankintakeinoa koskevaa vaatimusta käsitellessään selvittää ne tosiasiatiedot, joihin rikosepäilyn väitetään perustuvan sekä muut tiedonhankintakeinon käytön

edellytykset, minkä lisäksi tuomioistuimen on perusteltava päätöksensä niin, että sen lainmukaisuutta voidaan arvioida jälkikäteen. Asianmukaisena ei ole pidetty esimerkiksi sitä, että tuomioistuin ainoastaan viittaa ratkaisun liitteeksi otettuun vaatimukseen ja siinä esitettyihin yleisiin luonnehdintoihin.

Oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin mukaan, jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen tai asian saataminen kurinpitomenettelyyn ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa valvottavalle huomautuksen vastaisen varalle.

3.2 Arviointi

Nyt käsiteltävässä tapauksessa telekuuntelua ja -valvontaa koskevassa vaatimuksessa on todettu, että luvan hakemisen perusteena on estää törkeä henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu. Vaatimuksen mukaan uhkan taso on korkea ja tiedonhankinnan tavoitteena on hankkia ennakkotietoa kohteena olevan henkilön suunnitelmista. Kyse ei siten ole ollut lainsäätäjän tarkoittaman välittömän uhan torjumisesta. Katson kärjätuomarin menetelleen lainvastaisesti myöntäessään telekuunteluluvan poliisilain 5 luvun 5 §:n 3 momentin perusteella ilman, että kyse on ollut momentissa tarkoitettusta tilanteesta.

Lisäksi katson, että nyt puheena olevasta telekuuntelua ja -valvontaa koskevasta päätöksestä ei ilmene ne tosiseikat, joihin tiedonhankintakeinon käytön edellytysten on poliisilain nojalla katsottu perustuvan. Päätöksen perusteluiden osalta on viitattu vaatimuksessa esitettyyn minkä lisäksi on yleisluonteisesti todettu, että telekuunteluluvan voidaan katsoa olevan välttämätöntä henkeä ja terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi. Päätöksessä ei siten ole enemmälti avattu niitä tosiseikkoja joihin päätöksenteko varsinaisesti on perustunut. Tosiseikkojen kirjaaminen päätökseen olisi tässä tapauksessa lisäksi todennäköisesti edesauttanut havaitsemaan, että telekuuntelua koskevan luvan myöntämiselle ei ole poliisilain mukaisia perusteita.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan kärjätuomarille vastaisen varalle huomautuksen edellä kohdassa 3.2 selostetusta lainvastaisesta menettelystä.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Ilmoitan ratkaisustani myös Lapin kärjäoikeuden laamannille.